

NOȚIUNEA ȘI SEMNIFICAȚIA DOCUMENTELOR – MIJLOACE MATERIALE DE PROBĂ ÎN PROCESUL PENAL

Elena BUGUȚA,
doctorandă

SUMMARY

In order to establish the truth in the criminal trial is necessary a cognitive activity where the subjects involved in a criminal case carry out actions to ensure the investigation under all complete and objective aspects of the case circumstances. In the activity of establishing the truth the elements that lead to the knowledge realization are the proofs.

The probation is an element with information relevance on all sides of the criminal case within of which an important place is due to documents – means of probative materials.

Keywords: document, mean probative material, criminal trial, guilty, criminal case.

REZUMAT

În scopul stabilirii adevărului în procesul penal, este necesară o activitate cognitivă, în cadrul căreia subiecții implicați într-o cauză penală efectuează acțiuni în vederea asigurării cercetării sub toate aspectele, complete și obiective a circumstanțelor cauzei. În activitatea de stabilire a adevărului, elementele care duc la realizarea cunoașterii sînt dovezile.

Probațiunea este un element cu relevanță informativă asupra tuturor laturilor cauzei penale, în cadrul căreia un loc important revine documentelor – mijloace materiale de probă.

Cuvinte-cheie: document, mijloc material de probă, proces penal, vinovăție, cauză penală.

Introducere. „Dovezile sînt antidotul mărturiilor mincinoase”, susținea Francis Bacon, încă la începutul sec. al XVII-lea. Acest adevăr ce răzbate peste timp ar putea deveni deviza oricărui organ de urmărire penală, ca reprezentant al societății care l-a învestit și care i-a transferat autoritatea sa morală.

Este în afara oricărui discuții faptul că nobila misiune de apărare a ordinii și liniștii publice, vieții, integrității corporale și sănătății persoanelor, avutului public și celui privat solicită, din partea organelor de urmărire penală, o preocupare continuă pentru perfecționarea pregătirii de specialitate. Ca o condiție *sine qua non* a înaltului profesionalism, cultul pentru adevăr trebuie să se manifeste în strictă concordanță cu litera și spiritul legii, într-un climat care să asigure și să garanteze libertățile și drepturile omului.

Orice fapt sau împrejurare importantă pentru cauză trebuie să fie probată astfel încît existența lui sau a ei să fie stabilită cu certitudine.

Stabilirea împrejurărilor de fapt ale cauzei, adică a evenimentului infracțiunii, a săvîrșirii lui de către o anumită persoană și a vinovăției acesteia este posibilă doar cu ajutorul mijloacelor de probă. Prin urmare, probele sînt mijlocul unic de cunoaștere a faptelor și împrejurărilor cauzei penale, despre care

organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate face careva afirmații doar în funcție de faptul dacă ele au fost probante, adică confirmate prin probele adunate și verificate pe cauza dată.

Legea procesual-penală enumeră documentele în calitate de mijloace materiale de probă.

Importanța documentelor ca mijloace materiale de probă rezidă în faptul că datorită acestora există temei de a stabili evenimentul cercetat și/sau faptele secundare, precum și autenticitatea informației conținute.

Conținutul de bază. Conform prevederilor art. 157 CPP al Republicii Moldova, „constituie mijloc material de probă documentele în orice formă (scrisă, audio, video, electronică etc.) care provin de la persoane oficiale fizice sau juridice, dacă în ele sînt expuse ori adevărate circumstanțe care au importanță pentru cauză”.

Înțelesul documentelor ca mijloace de probă poate fi elucidat aplicînd teoria informației.

Filosofii consideră că informația nu poate exista fără un înveliș material, fără un anumit purtător material. Este evident că orice înștiințare, orice date factice trebuie să dispună de o anumită formă.

Potrivit părerii autorului rus N. Prokofiev, purtătorii materiali ai informației pot fi clasificați în trei mari categorii:

1. Realitatea care ne înconjoară, și anume: diferite obiecte ce servesc drept obiect al recunoașterii. În cadrul procesului penal, are importanță așa-numita *stare de fapt* (împrejurările existente la fața locului) și *faptele-acțiuni* (faptul infracțiunii). Obținerea anumitor informații nemijlocit în cadrul faptelor-acțiuni nu este posibilă, deoarece acestea sînt niște acțiuni ce au avut loc în trecut.

2. Sistemele autoreglatoare capabile de a primi, a păstra și a transmite informația (oameni, diferite instalații automate etc.). Poate fi urmărit și, în același timp, controlat procesul primirii, păstrării și transmiterii informației de la/la oameni, la fel și de la/la diferite instalații automate, iar această informație poate servi drept probă.

3. Purtători ai informației intenționat perfectăți (întocmiți), în care se fixează o anumită informație, cu scopul păstrării și transmiterii ei (de exemplu, documentele) [1, p. 77-78].

În cadrul acestui articol, este supus analizei doar ultimul grup de purtători ai informației – documentele.

În literatura de specialitate există două puncte de vedere cu privire la înțelesul termenului de *document*) [2, p. 324]. Autorul rus N. Kuznețov consideră că în calitate de document poate apărea doar un act întocmit în formă scrisă. De altă părere este cercetătorul Ț. Kaz,

care susține că în calitate de document poate apărea nu numai un act redactat în formă scrisă, dar și peliculele fotografice, diverse filme-cronici, scheme, planuri, fonograme, etc.) [3, p. 99].

Cu toate acestea, toți autorii sînt de acord că documentul este un obiect al lumii materiale, care conține informații despre evenimente și fapte expuse cu ajutorul semnelor scrise și care transmit gîndul omenesc sau sînt fixate și reproduse cu ajutorul tehnicii sub formă de reprezentări sau vorbire orală.

Scrisoarea este doar una dintre modalitățile de fixare a vorbirii orale, deoarece vorbirea orală poate fi fixată nu numai cu ajutorul scrisorii, dar și al unei fonograme. Se poate fixa nu numai vorbirea orală, dar și aflarea diferitor obiecte la fața locului, acțiunile oamenilor, a diferitor macanisme etc., și nu doar prin folosirea obligatorie a fixării în formă scrisă a unor asemenea acțiuni și obiecte. Toate acestea pot fi înregistrate și cu ajutorul fotografiei, schemelor, modelelor etc. [3, p. 100-101].

Orice mod de fixare este important în procesul penal, deoarece esența documentelor se reduce la faptul că acestea apar drept un mijloc de înregistrare a unei informații concrete pentru o păstrare îndelungată și transmiterea acestei informații în timp și în spațiu.

Un alt autor rus, M. Strogovici, consideră că documentul este un obiect al lumii materiale pe care artificial este fixat un anumit fapt. Acesta poate fi o foaie de hîrtie, pe care este făcută o inscripție despre un anumit eveniment, poate fi negativul, pelicula cinematografică sau fotografică [4, p. 201].

Autorul român St. Bănulescu înțelege prin „document” orice obiect al lumii materiale în care, fie cu ajutorul obiectelor, fie cu ajutorul altor mijloace accesibile de înregistrare, sînt fixate informații cu privire la un anumit fapt și care prezintă importanță pentru examinarea justă a cauzei penale [5, p. 322].

Prin documente ca mijloace de probă în procesul penal înțelegem obiectele lumii materiale special pregătite de către persoane oficiale sau particulare, care nu sînt subiecte ale activității procesual-penale, și sînt destinate pentru a fixa și a transmite informația utilă procesului penal, precum și în alte scopuri [6, p. 76].

Luînd în considerație definițiile

enunțate, pot fi evidențiate următoarele caracteristici ale documentelor ca mijloace materiale de probă:

1. Faptul, împrejurarea, stabilirea căreia prezintă importanță în cadrul procesului penal, inițial este percepută de către persoană (nemijlocit sau cu ajutorul diferitelor mijloace de fixare), ulterior urmînd a fi întocmit documental. Cu alte cuvinte, procesul formării documentului ca mijloc de probă este analogic procesului de fixare a declarațiilor date de către martori.

2. În toate cazurile, documentul cuprinde o informație despre un anumit fapt, anumite evenimente care prezintă importanță pentru cauza examinată. Informația dată este scrisă cu ajutorul literelor, semnelor grafice etc. Astfel, documentul fixează ideea alcătuirii acestuia.

3. Documentul se întocmește prin intermediul fixării nemijlocite a vorbirii orale, ce urmează a fi reprodusă fie pe calea fixării reprezentării ce poate fi urmărită de oricine, fie pe calea echivalenței, adică prin intermediul unor semne convenționale.

4. Multe documente au un conținut accesibil doar unor anumite persoane, adică doar acelor persoane care posedă cunoștințe speciale într-un anumit domeniu, de exemplu, în domeniul computerelor, documentației tehnologice etc.

5. Documentul poate fi întocmit pe orice material și prin orice metodă care să-i asigure păstrarea și esența conținutului.

Documentul ca mijloc de probă este caracterizat prin unitatea dintre conținut și formă. Conținutul reprezintă datele faptice despre împrejurările esențiale ale cauzei, reflectate în documentele respective. Forma este materialul documentului, rechizitele care certifică personalitatea autorului și autenticitatea documentului [7, p. 233].

Documentele care parvin din partea întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, de la persoane oficiale trebuie să fie însoțite de *rechizite oficiale*, cum ar fi: datele de identificare ale persoanei care întocmește documentul, data întocmirii etc. [7, p. 234].

Importanța probatorie a documentului ca mijloc de probă este strîns legată de conținutul și forma acestuia. Pentru stabilirea autenticității documentului, întotdeauna este necesară studierea con-

ținutului lui, iar pentru stabilirea admisibilității documentului ca mijloc de probă în procesul penal, este necesar de a fi studiată și forma acestuia [6, p. 99].

Admisibilitatea probelor se stabilește în temeiul prevederilor legii privitor la sursa de probă, regulile strîngerii și fixării probelor.

Analizînd prevederile art. 157 CPP RM, observăm faptul că în calitate de surse ale documentelor apar atît persoanele fizice, cît și persoanele juridice. În pofida faptului că legea procesual-penală enumeră în calitate de surse ale documentelor persoanele juridice (întreprinderi, instituții, organizații), în realitate, însă, din numele persoanelor juridice acționează anumite persoane fizice concrete, împuternicite de a emite astfel de documente.

Așadar, în calitate de sursă a documentelor – mijloace materiale de probă în procesul penal – poate apărea orice cetățean care a perceput împrejurări ce au importanță pentru cauza penală și care sînt formulate într-un anumit document. Nu are importanță dacă documentul este alcătuit în scris, cu mîna proprie, sau dacă autorul documentului a dictat altei persoane conținutul lui.

Persoana oficială ca sursă a documentelor trebuie să se conformeze normelor privind competența de a emite documente. Competența ei decurge din competența organului pe care ea îl reprezintă. Această competență are două elemente:

1. Sfera de extindere a împuternicirilor de conducere a acestui organ;

2. Împuternicirile persoanelor oficiale în cadrul acestui organ.

Sursa documentului oficial sînt deci persoanele oficiale, care acționează în limitele împuternicirilor atribuite lor prin lege.

Studiind problema documentelor oficiale, este necesar să clarificăm dacă împrejurările și faptele expuse în documente intră în sfera activității organului ce a eliberat documentul. Pentru a da un răspuns afirmativ la această întrebare, trebuie să constatăm dacă respectiva persoană oficială dispune de împuterniciri pentru a întocmi acest document.

Sînt situații în care documentul-mijloc de probă poate fi recunoscut ca admisibil doar dacă sursa documentului sînt cîteva persoane, de exemplu: documen-

tele bancare, de decontare, obligațiile financiare și de creditare se semnează de două persoane cu drept de semnare: prima semnătură este a conducătorului instituției bugetare sau a adjunctului lui, iar a doua – a șefului serviciului contabil sau a adjunctilor lui, sau a reprezentantului autorizat al unei firme de audit căreia, în conformitate cu prevederile contractului, i s-au încredințat funcțiile serviciului contabil al instituției bugetare sau al agentului economic.

Esența termenului de *copie a documentului* este foarte larg redată atât sub aspect practic, cât și sub aspect teoretic. Se presupune că documentul întocmit în mai multe exemplare autentice (chiar și prin foaia de indigo) are mai multe originale, fiind interzis de a privi primul exemplar ca original, iar toate celelalte ca niște copii ale originalului [7, p. 235]. Copia trebuie să conțină mențiunea „Copia este corectă” și ștampila organului respectiv.

În situația anexării la dosar a documentului îndeplinit în altă limbă decât cea în care se desfășoară urmărirea penală, traducerea lui scrisă urmează să fie examinată drept o parte a documentului respectiv. Este evident că traducerea trebuie să fie efectuată exact și deplin.

Maculatoarele și notițele stenografice nedescifrate, după regula generală, nu se utilizează în probațiune în situația în care se dispune de documentul însuși. În situația pierderii documentului, materialele date capătă caracter de probe. Acestea urmează a fi utilizate și în situația în care exactitatea și plenitudinea documentului trezesc îndoieli.

În activitatea practică, foarte des apare întrebarea cu privire la valoarea probatorie a anexelor la documente, care pot apărea sub diferite forme: scheme, grafice, tăblițe, fotografii etc.

Autorul rus Ț. Kaz consideră anexele la documente drept un material ce ilustrează conținutul documentului de bază [2, p. 326]. Profesorul P. Iakupov nu împărtășește această idee, susținând că chiar și în cazurile în care legea cere obligatoriu forma scrisă a documentului de bază, rolul anexelor grafice, fotografiilor nu este redus la însemnătatea ilustrativă sau la cea de control. În documentul de bază pot lipsi unele detalii ce sînt cuprinse în cadrul anexelor [8, p. 231]. Astfel, docu-

mentul de bază și anexa la el formează un întreg.

Concluzii. Prin documente ca mijloace de probă trebuie de avut în vedere doar documentele în sensul art. 157 CPP al RM.

Conform prevederilor legii, teoriei și practicii procesual-penale, au importanță probatorie în cadrul procesului penal documentele ce au următoarele caracteristici:

1) conțin informații despre împrejurări izvorul cărora poate fi controlat;

2) aceste informații se atestă sau se expun de organele și persoanele oficiale în limitele competenței lor, iar dacă documentul parvine de la un cetățean – în limitele informării acestuia;

3) aceste date trebuie să aibă importanță pentru cauză;

4) documentul obține valoarea de probă dacă este respectată ordinea stabilită de lege de obținere și anexare a lui la dosar;

5) prin „document-mijloc material de probă” înțelegem orice obiect al lumii materiale (purtător material al informației) în care, fie cu ajutorul obiectelor, fie cu ajutorul altor mijloace accesibile de înregistrare, sînt fixate informații cu privire la un anumit fapt și care prezintă importanță pentru examinarea justă a cauzei penale.

Recenzent:

Viorel BERLIBA,

doctor în drept,

conferențiar universitar

Referințe bibliografice

1. Прокофьев Ю. Н. *Понятие и сущность документов как доказательств в советском уголовном процессе*. Москва, 1978.

2. Каз Ц. М. *Доказательства в советском уголовном процессе*. Саратов, 1980.

3. Кузнецов Н. Т. *Доказывание и стадии возбуждения уголовного дела* Воронеж, 1983.

4. Строгович М. С. *Теория судебных доказательств*. Москва, 1991.

5. Bănulescu St. *În legătură cu actul prin care se dispune efectuarea expertizei în faza urmăririi penale*. București, 1997.

6. Соловьев. *Использование доказательств при допросе*. Москва, 1981.

7. Копьева А. Н. *Документы как доказательства в советском уголовном процессе*. Иркутск, 1973.

8. Якупов П. Х. *Уголовный процесс*. Москва, 2009.